

DOI: <https://doi.org/10.54937/2026.9788056112410.259-266>

DVA SVETY JEDNEJ STAROSTLIVOSTI: RODOVÉ VNÍMANIE STRIEDAVEJ OSOBNEJ STAROSTLIVOSTI

TWO WORLDS OF ONE PARENTHOOD: GENDER PERSPECTIVES ON SHARED PARENTING

LUCIA PAŽITNÁ

Catholic University in Ružomberok, Slovakia / Hrabovská cesta 1, 034 01 Ružomberok
Email: bellova.lucia@gmail.com

ABSTRAKT

Príspevok sa zaoberá problematikou rodovej perspektívy v striedavej osobnej starostlivosti o deti po rozvode rodičov. V teoretickej časti sa opiera o zahraničné výskumy Richarda A. Warshaka, ktorý sleduje vývoj princípov zverovania detí v historickom a právnom kontexte – od doktríny „útleho veku“ (Tender Years Doctrine) po moderný princíp „best interests of the child“. Analýza vývoja rozhodovacej praxe na Slovensku poukazuje na postupný ústup výhradnej starostlivosti matky v prospech rovnomernejšieho rozdelenia rodičovských práv a povinností.

Empirická časť príspevku, spracovaná ako tematická analýza s prvkami zakotvenej teórie, vychádza z hĺbkových rozhovorov s rodičmi, ktorí aktuálne realizujú striedavú osobnú starostlivosť.

Výsledky poukazujú na výrazné rodové rozdiely vo vnímaní a prežívaní tohto modelu. Otcovia ho vnímajú ako priestor pre rovnocenné rodičovstvo a afirmáciu svojej rodičovskej identity, zatiaľ čo matky ho často prežívajú ako proces citového zriekania sa výlučného materstva a postupného prijímania novej reality zdieľanej starostlivosti.

Jadrovou kategóriou analýzy sa stal koncept „Rovnocennosť verus citová stratifikácia rodičovstva“, ktorý vystihuje napätie medzi právom na rovnosť a emocionálnym prežívaním zmeny rodičovskej roly. Zistenia potvrdzujú, že úspešná realizácia striedavej starostlivosti závisí od miery kooperácie, vzájomného rešpektu a emočnej stability oboch rodičov, čím sa tento model stáva perspektívnou formou postrozvodového spolurodičovstva.

Kľúčové slová: Porozvodová starostlivosť, Rodové rozdiely, Rovnocennosť, Rozvod, Striedavá osobná starostlivosť.

ABSTRACT

The paper deals with the issue of gender perspective in alternate personal care of children after parents' divorce. In the theoretical part, it draws on the research of Richard A. Warshak, who traces the development of the principles of child custody in a historical and legal context – from the Tender Years Doctrine to the modern principle of „best interests of the child“. An analysis of the development of decision-making practice in Slovakia points to the gradual retreat of the mother's sole custody in favour of a more equal distribution of parental rights and responsibilities.

The empirical part of the paper, developed as a thematic analysis with elements of grounded theory, is based on in-depth interviews with parents who currently implement alternate personal care.

The results point to significant gender differences in the perception and experience of this model. Fathers perceive it as a space for equal parenting and affirmation of their parental identity, while mothers often experience it as a process of emotional renunciation of exclusive motherhood and gradual acceptance of the new reality of shared care.

The core category of analysis was the concept of 'Equality versus emotional stratification of parenting', which captures the tension between the right to equality and the emotional experience of parental role change. The findings confirm that the successful implementation of alternating care depends on the degree of cooperation, mutual respect and emotional stability of both parents, making this model a promising form of post-divorce co-parenting.

Keywords: *Post-divorce care, Gender differences, Equality, Divorce, Alternating personal care.*

VÝVOJ POROZVODOVEJ STAROSTLIVOSTI

Rovnováha v porozvodovej starostlivosti by sa v minulosti hľadala len veľmi ťažko. Vždy bol uprednostňovaný jeden alebo druhý rodič – v závislosti od konkrétneho obdobia [1].

Približne do 19. storočia, boli deti po rozvode rodičov vo väčšine prípadov zverené do výlučnej starostlivosti otca. Toto právo vychádzalo z postavenia otca ako hlavy rodiny s neohraničenou autoritou nad jej členmi. Vo výnimočných prípadoch však matky získali právo na výlučnú starostlivosť o deti. Išlo o prípady, kedy boli otcovia detí v bankrote, v prípade ak zle zaobchádzali so svojimi manželkami alebo rodine nič neprispievali. Otec ako hlava rodiny bol považovaný za vychovávateľa a morálneho vodcu detí. Zlom nastal začiatkom 19. storočia, kedy Thomas Noon Talfourd a aktivistka Caroline Norton sa usilovali o zmenu zákona, vďaka ktorej by matky mali aspoň určitý prístup k svojim deťom. Podarilo sa im to v roku 1839, kedy vďaka ním do platnosti vstúpil Custody of Infants Act, 1839, nazývaný aj Talfourdov zákon. Zákon o starostlivosti o deti z roku 1839 umožňoval matke podať návrh na zverenie detí do starostlivosti do 7 rokov a na styk so staršími deťmi (<https://www.parliament.uk>).

Išlo o prvý zákon, ktorý umožnil matkám požiadať súd o opatrovníctvo detí do 7 rokov. Súdne rozhodnutia postupne rozvíjali presvedčenie, že malé deti do určitého veku patria do výlučnej starostlivosti matky, pretože tá lepšie zabezpečuje ich citové a fyzické potreby. Tento postoj neskôr začal prevažovať a preslávil sa ako Tender years doctrine, čiže „prezumpcia útleho veku detí“ [1].

Prezumpcia útleho veku (Tender years doctrine), ktorá bola aplikovaná do Zákona o starostlivosti o deti, je právna zásada, podľa ktorej malé deti – najmä dojčatá a deti v rannom veku, by mali po rozvode alebo odlúčení rodičov zostať v starostlivosti matky, pretože sa predpokladá, že matka je prirodzene lepšie prispôbená starostlivosti o dieťa v tomto veku. Táto prezumpcia mala však na začiatku platnosti len dočasné trvanie. Keď deti prisúdené matke dosiahli vek približne 4-5 rokov boli „vrátené“ do starostlivosti otca.

Prvý krát a v tej dobe aj naposledy zákon špecifikoval, že rozhodnutie o zverení dieťaťa má pravidelne brať do úvahy aj iné faktory (ako len pohlavie rodiča). Nové smernice vyjadrili myšlienku, že optimálne porozvodové usporiadanie nemusí byť trvalé ale môže sa meniť podľa potrieb dieťaťa [1].

Zákon o starostlivosti o deti z roku 1873 zmenil smerovanie zákona z roku 1839 tým, že naznačil, že správnu zásadou pre rozhodovanie o starostlivosti o dieťa sú potreby dieťaťa, a nie práva ktoréhokolvek z rodičov. Zákon preto umožňoval matkám podať žiadosť o zverenie detí do starostlivosti alebo o styk s nimi, ale nie za všetkých okolností [2].

Po období, kedy súdy automaticky uprednostňovali matky (Tender years doctrine) začali britské a americké súdy v 20. storočí klásť dôraz na individuálne posúdenie potrieb dieťaťa. Princíp prezumpcie útleho veku dieťaťa bol nahradený novým princípom – „Best interests of the child“, ktorý je dnes všeobecne uznávaným princípom v rodinnom práve. Nový princíp sa vyvíjal v judikatúre. Zásada bola prijatá v Deklarácii práv dieťaťa na Valnom zhromaždení OSN 20. 11. 1959 ako aj v Dohovore o právach dieťaťa v roku 1989.

Princíp najlepšieho záujmu dieťaťa sa stal záväzným pre všetky štátne orgány Slovenskej republiky a zároveň sa stal súčasťou slovenského právneho poriadku (čl. 7 ods. 5 Ústavy SR – medzinárodné zmluvy o ľudských právach majú prednosť pred zákonom).

Vďaka zákonu NR SR č. 36/2005 Z. z. máme od 1. apríla 2005, pojem „*najlepší záujem dieťaťa*“ výslovne zapracovaný v slovenskej legislatíve.

Na historický a legislatívny vývoj princípu najlepšieho záujmu dieťaťa nadväzuje pohľad na jeho uplatňovanie v praxi, ktoré možno ilustrovať aktuálnymi štatistickými údajmi o zverovaní detí po rozvoze rodičov. Aj napriek tomu, že väčšina detí po rozvoze je na Slovensku zverená do výlučnej starostlivosti matky, rozhodovanie o forme starostlivosti je dnes výsledkom individuálneho posudzovania potrieb dieťaťa a procesných stratégií rodičov, pričom automatické zverovanie do výlučnej starostlivosti matky už nie je štandardom.

V nasledujúcej tabuľke sme rozanalyzovali roky 2015, 2020 a 2024 aby sme vďaka širšiemu časovému rozpätiu mohli vidieť možné zmeny a vykonať komparácie.

Tabuľka 1 Analýza trendov v zverovaní detí po rozvoze (2015–2024)

Roky	Počet zverených detí v SR								
	Matke		Otcovi		Striedavej osobnej starostlivosti		Spoločná starostlivosť		SPOLU
2015	11 950	84,5%	1 249	8,8%	950	6,7%	-	-	14 149
2020	6 164	78,4%	780	9,9%	918	11,7%	-	-	7 862
2024	6 881	69%	1 010	10,1%	1200	12%	877	8,9%	9 968

* za rok 2024 sú dostupné aj údaje o spoločnej starostlivosti, kde bolo zverených 877 detí.

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa ÚPSVaR

Od roku 2023 slovenská legislatíva rozlišuje striedavú osobnú starostlivosť a spoločnú starostlivosť ako 2 samostatné formy výkonu rodičovských práv. V starších štatistikách tieto kategórie neboli systematicky odlišované, čo je potrebné zohľadniť pri časovom porovnávaní údajov.

Ak túto kategóriu zohľadníme spoločne so striedavou osobnou starostlivosťou, ide už o 20,8 % detí, ktoré súd zveril do starostlivosti oboch rodičov. Tento údaj poukazuje na zreteľný posun smerom k modelom partnerského rodičovstva a k väčšiemu rešpektovaniu práva dieťaťa na kontakt s oboma rodičmi. Okrem tradičných rodín sa do zverovania detí po rozvoze zapájajú aj rekonštruované rodiny, kohabitujujúce páry a iné formy domácností, ktoré môžu ovplyvniť rozhodovanie súdov a adaptáciu rodičov.

Tieto zmeny v rozvrhnutí porozvodovej starostlivosti odrážajú nielen vývoj legislatívneho rámca, ale aj postupnú premenu spoločenského chápania rodičovských rolí. Na tento trend nadväzuje aj princíp najlepšieho záujmu dieťaťa, ktorý sa stal základom pre rozvoj nových modelov starostlivosti a prehlbovanie rovnosti medzi rodičmi v procese po rozvoze.

Zavedenie princípu najlepšieho záujmu dieťaťa prinieslo zásadný posun v chápaní povahy rodičovskej starostlivosti po rozvoze. Z jednostranných modelov výlučnej starostlivosti sa právna teória i prax začali orientovať na riešenia, ktoré umožňujú dieťaťu zachovať si vzťah s oboma rodičmi. Tento posun sa v slovenskom prostredí prejavil v rozvoji inštitútu striedavej osobnej starostlivosti a spoločnej starostlivosti. Vzhľadom na pretrvávajúce rodové stereotypy a nerovnomerné rozdelenie rodičovských rolí však vnímanie striedavej osobnej starostlivosti nie je jednotné. Nasledujúca časť preto analyzuje, ako tento model starostlivosti hodnotia matky a otcovia, a aké faktory ovplyvňujú ich postoje a skúsenosti.

EMPIRICKÁ ČASŤ

Cieľom výskumu bolo preskúmať postoje a vnímanie matiek a otcov vo vzťahu k výkonu striedavej osobnej starostlivosti o deti, s dôrazom na rodovo špecifické rozdiely a faktory ovplyvňujúce vnímanie tohto modelu starostlivosti.

Výskumný súbor tvorili rodičia, ktorí aktuálne alebo v minulosti uplatňovali striedavú osobnú starostlivosť o dieťa po rozvoze alebo rozchode. Pre výber účastníkov bola použitá metóda zámerného výberu. Celkovo sa výskumu zúčastnilo šesť rodičov (tri matky a traja otcovia).

Dáta boli získané prostredníctvom hĺbkových pološtrukturovaných rozhovorov (45–90 minút). Pološtrukturovaný rozhovor sa zameriaval na tieto tematické oblasti: motivácia k striedavej osobnej starostlivosti, emocionálne prežívanie rodičov, vnímané výhody a riziká modelu, kooperácia medzi rodičmi a zmeny v rodičovskej identite. Následne boli tieto rozhovory nahrané a prepísané doslovne. Analytický postup vychádzal z tematickej analýzy s využitím vybraných princípov zakotvenej teórie (otvorené, axiálne a selektívne kódovanie), pričom cieľom nebolo vytvoriť plnohodnotnú zakotvenú teóriu v striktno metodologickom zmysle, ale konceptuálne porozumenie skúmanému javu.

1. **Otvorené kódovanie** – identifikácia kľúčových tém,
2. **Axiálne kódovanie** – skúmanie vzťahov medzi kategóriami,
3. **Selektívne kódovanie** – tvorba jadrovej kategórie zastrešujúcej celý teoretický model.

Cieľom bolo odhaliť rodovo špecifické vnímanie, prežívanie a interpretáciu striedavej starostlivosti, pričom dôraz bol kladený na hĺbkovú kvalitatívnu interpretáciu významov, nie na kvantitatívne porovnanie. Výskum bol realizovaný v súlade s etickými princípmi sociálneho výskumu, respondenti boli informovaní o účele výskumu, anonymite a dobrovoľnosti účasti.

VÝSLEDKY VÝSKUMU

1. Otvorené kódovanie – identifikácia kľúčových tém

V prvej fáze kódovania sa objavili opakujúce sa motívy, ktoré bolo možné zoskupiť do 4 hlavných oblastí:

1. Motívy vstupu do striedavej osobnej starostlivosti,
2. Emocionálne prežívanie rodičov a adaptácia,
3. Vnímané výhody a limity modelu,
4. Rodičovská identita a vnímanie rovnosti.

U otcov dominovali kódy ako rovnocennosť, zachovanie vzťahu, seberealizácia v rodičovstve a prekonávanie stereotypov. U matiek sa častejšie objavovali kódy ako bezpečie dieťaťa, citová strata, obava zo separácie a postupná akceptácia.

Príklad: Otec poukazuje na význam striedavej osobnej starostlivosti ako ochrany pred odcudzením: „Keby boli deti vo výhradnej starostlivosti, skončilo by to tak, že by ma deti ani nepoznali... Takto som ich mohol vychovávať, formovať ich, čo bolo super.“

Matka opisuje vnútorný zápas:

„Vravím si, že to nie je iba o mne, že nie iba ja musím byť s našim dieťaťom. Chlapec má právo byť aj s otcom... Keď som si uvedomila, že striedavka nie je proti mne, uľavilo sa mi.“

2. Axiálne kódovanie – prepájanie kategórií

Vo fáze axiálneho kódovania sa kódy zoskupovali do vzťahových celkov.

- **Zmena rodičovskej identity:** u otcov transformácia z tradičnej roly „víkendového rodiča“ na aktívneho a rovnocenného vychovávateľa; u matiek proces uvoľňovania kontroly a prijímania novej reality.
- **Rovnováha medzi dieťaťom a vlastnými potrebami:** otcovia vnímali model ako príležitosť pre seberealizáciu, matky ako test odolnosti a schopnosti zdieľať dieťa bez pocitu straty.
- **Kooperácia ako predpoklad úspechu:** otcovia zdôrazňovali racionálnu stránku spolupráce, matky emocionálnu stabilitu dieťaťa a vzájomný rešpekt.

Príklad: „Striedavka je kus práce. Viac, ako som čakal... Musel som zmeniť svoje priority, ale stojí to za to.“ (Otec)

„Najskôr som riešila emócie z rozvodu... Zrazu sa dočítam, že vlastné dieťa so mnou nebude polovicu svojho detstva. Nedokázala som to spracovať.“ (Matka)

3. Selektívne kódovanie – jadrová kategória

Jadrovou kategóriou sa stal koncept „Rovnocennosť verus citová stratifikácia rodičovstva“, ktorý vystihuje zásadný rodový rozdiel:

- Otcovia chápu striedavú osobnú starostlivosť primárne ako možnosť rovnoprávneho rodičovstva, aktívneho vychovávanía a zachovania väzby s dieťaťom.
- Matky ju vnímajú ako proces citového zriekania sa výlučného materstva a učenia sa deliť o dieťa bez ohrozenia rodičovskej identity.

4. Komparácia materskej a otcovskej perspektívy

Tabuľka 2 Komparácia materskej a otcovskej perspektívy

Oblasť	Otcovia	Matky
Motív vstupu	Zachovanie kontaktu, rovnosť rodičov	Bezpečie dieťaťa, emocionálna istota
Hodnotová orientácia	Racionálna, právne orientovaná	Emocionálna, vzťahovo orientovaná
Prežívanie zmeny	Rast kompetencií, posilnenie identity	Strata kontroly, potreba adaptácie
Riziká a obavy	Manipulácia druhým rodičom, vzdialenosť	Citové odlúčenie, nestabilita dieťaťa
Výsledné hodnotenie	Pozitívne, vnímané ako spravodlivé riešenie	Pozitívne, no sprevádzané ambivalenciou

Zdroj: vlastné spracovanie

Z komparácie vyplýva, že zatiaľ čo otcovia reflektujú svoju úlohu aj cez spoločenskú spravodlivosť („aj otec má právo byť rodičom“), matky zdôrazňujú emocionálny proces prijatia a zladenia starostlivosti („dieťa má právo byť aj s otcom“).

DISKUSIA

Z historického posunu od Tender Years Doctrine k princípu najlepšieho záujmu dieťaťa vyplýva, že súčasné rozdiely vo vnímaní striedavej osobnej starostlivosti sú čiastočne zakorenené v tradičných rodových očakávaníach, čo sa potvrdilo v našom empirickom výskume

Analýza ukazuje, že rodová skúsenosť rodičov v striedavej osobnej starostlivosti nie je len otázkou rozdielnych postojov, ale aj odlišných trajektórií adaptácie. Otcovia vstupujú do systému ako „hľadači uznania“, matky ako „nositeľky obáv“. Kým u mužov ide o proces afirmácie rodičovskej roly, u žien o proces transformácie materskej identity.

Rodové rozdiely sa tak neprejavujú v hodnotení samotného modelu (oba pohlavia ho vnímajú ako prospešný), ale v emočnej dynamike jeho prijatia. Matky potrebujú čas na rekonštrukciu pocitu bezpečia a istoty, otcovia hľadajú rovnováhu medzi právom a zodpovednosťou.

Spoločným menovateľom však zostáva orientácia na dieťa. Všetci respondenti zdôrazňujú potrebu spolupráce, rešpektu a emočnej neutrality voči druhému rodičovi ako predpoklad úspešnej praxe. Tento konsenzus potvrdzuje, že striedavá osobná starostlivosť sa stáva menej o spore a viac o partnerskom spolurodičovstve, čo predstavuje posun v rodičovských normách v slovenskom kontexte.

VÝSLEDNÁ TEÓRIA

Model rodovo podmienenej adaptácie na striedavú osobnú starostlivosť.

Na základe analýzy vznikla teória rodovo podmienenej adaptácie na striedavú osobnú starostlivosť, ktorá vysvetľuje, ako rodičia po rozvoze rekonštruujú svoju rodičovskú identitu v kontexte rodových očakávaní a sociálnych noriem.

1. Východiskové predpoklady

Rodičia vstupujú do procesu z rozdielných sociálnych pozícií:

Otcovia ako rodičia s historicky nižším rodičovským statusom, ktorí hľadajú uznanie a rovnosť,

Matky ako primárne opatrovatelky, ktoré sa učia deliť o dieťa a o zodpovednosť.

Podľa Lamba majú otcovia, ktorí nežijú s deťmi, obmedzené príležitosti byť aktívne zapojení a často sa snažia udržať kontakt a vplyv na výchovu. Matky sú naopak tradične považované za hlavné opatrovatelky, čo korešponduje s našimi zisteniami o rozdielných východiskových predpokladoch rodičov [4]. Domnievame sa, že tieto predpoklady môžu byť ovplyvnené historickým vývojom právneho a spoločenského rámca starostlivosti o deti po rozvode. Ako sme uviedli v teoretickej časti, obdobie, keď bola výlučná starostlivosť pripisovaná najprv otcom a neskôr matkám, mohlo zanechať trvalý kultúrny a sociálny odtlačok. Predstava, že matka je primárnou opatrovatelkou, sa tak v niektorých postojoyých štruktúrach rodičov stále udržiava. Je tomu tak aj napriek tomu, že súčasná prax, ktorá vychádza z princípu najlepšieho záujmu dieťaťa, umožňuje flexibilné rozhodovanie a podporuje model partnerského rodičovstva, pričom automatické preferovanie matky už nie je pravidlom. Tento historický kontext teda môže čiastočne vysvetľovať, prečo sa určité vzorce očakávania a správania rodičov pri striedavej osobnej starostlivosti prejavujú aj dnes.

2. Proces adaptácie

Adaptácia prebieha v 3 etapách:

- Rezistencia – odmietanie modelu z dôvodu straty kontroly alebo identity,
- Redefinícia – prehodnotenie vlastnej roly vo svetle potrieb dieťaťa,
- Reintegrácia – prijatie partnerského rodičovstva ako novej rovnováhy.

V úvodnej fáze „rezistencia“ sa rodičia často ocitnú vo fáze odmietania nového modelu starostlivosti o deti v dôsledku straty kontroly nad rodičovskou rolou a identity. Kelly upozorňuje, že tradičné rozhodnutia o žití detí po rozvode vychádzali z kultúrne zakotvených predstáv, že matka bude primárnou opatrovatelkou a otec „návštevníkom“ [5]. Tieto normy vytvárali rodičom – najmä otcom – bariéry pri presadzovaní aktívnej vychovateľskej roly, čo môžeme vnímať ako rezistenciu voči zavedeniu striedavej starostlivosti. Kelly dodáva, že inštitucionalizované návštevné pravidlá často zostávajú prekážkou pre otcov, ktorí chcú byť po rozvode významne zapojení do života svojich detí [5].

Dôvodov na odmietanie modelu z dôvodu straty kontroly alebo identity vidíme mnoho. Podľa štúdií o rodičovstve po rozvode sa matky obávajú, že iní ich budú považovať za „nesprávne“ alebo „nezodpovedné“, ak deti zveria aj otcom. To môže viesť k emocionálnej rezistencii voči striedavej osobnej starostlivosti [5].

Z dostupných kvalitatívnych štúdií vyplýva, že matky, ktoré sa vzdávajú časti rodičovskej starostlivosti, často pociťujú sociálnu stigmú a obavy z odsúdenia okolia [3]. Tento sociálny tlak zosilňuje vnímanie straty kontroly a identity pri prechode k modelu striedavej osobnej starostlivosti.

2. fáza adaptácie – redefinícia rodičovskej roly prebieha tak, že rodičia po rozvode musia prehodnotiť svoje očakávania a spôsoby starostlivosti o dieťa v kontexte nového rodinného usporiadania. Ako uvádzajú autori Köppen, Kreyenfeld, Trappe adaptácia rodiča zahŕňa prispôsobenie svojej role podľa potrieb dieťaťa a zmenených rodových a sociálnych očakávaní [6].

S týmto procesom adaptácie, ktorý je výsledok nášho výskumu súhlasí aj Stolnica et al, ktorý dopĺňajú, že v poslednej fáze adaptácie, reintegrácii, rodičia po období rozvodu a individuálnej adaptácii prechádzajú k funkčnej kooperácii a partnerskému rodičovstvu [7]. Podľa Stolnicu et al. tento proces zahŕňa „evakuáciu emočného nadbytku, identifikovanie prekážok a rozlíšenie medzi minulosťou a súčasným a budúcim spolurodičovstvom [7]. Ide o to, aby rodičia dokázali oddeliť konflikty zo spoločného manželstva od rodičovskej roly, a tým podporiť stabilitu a pohodu dieťaťa. Autori ďalej zdôrazňujú, že efektívne spolurodičovstvo si vyžaduje, aby rodičia uznali kompetencie druhého rodiča a nastavili jasné hranice spolupráce bez emocionálneho zaťaženia minulosťou. Tento proces umožňuje transformovať predchádzajúcu nerovnováhu v rodičovstve na partnerský model rodičovstva, v ktorom sa dieťa stáva stredobodom rozhodovania a rodičia zdieľajú zodpovednosť a práva rovnocenne.

3. Výsledok adaptácie:

Vznik partnerského modelu rodičovstva. Model ukazuje, že striedavá osobná starostlivosť pôsobí ako mechanizmus dekonštrukcie tradičných rodových rolí. Umožňuje otcovi internalizovať opatrovateľskú rolu a matke vzdať sa výlučnej výchovnej kontroly bez straty identity. Výsledkom je vznik partnerského modelu rodičovstva, ktorý je založený na vzájomnej participácii, zodpovednosti a rovnosti.

Striedavá osobná starostlivosť nie je len právnym rámcom, ale procesom sociálno-psychologickej transformácie, v ktorom sa rodová nerovnováha v rodičovstve postupne premieňa na rovnováhu partnerského spolurodičovstva.

LIMITY VÝSKUMU

Výsledky predkladaného výskumu je potrebné interpretovať s ohľadom na jeho metodologické limity. Výskum bol realizovaný na malej výskumnej vzorke šiestich rodičov, čo v kombinácii s kvalitatívnym dizajnom neumožňuje zovšeobecňovanie zistení na širšiu populáciu rodičov využívajúcich striedavú osobnú starostlivosť. Cieľom výskumu však nebolo dosiahnuť reprezentatívnosť, ale hlbšie porozumenie subjektívnemu prežívaniu rodičov v kontexte rodovo diferencovaných skúseností so striedavou osobnou starostlivosťou.

Výpovede respondentov sú zároveň výrazne kontextovo podmienené. Rodičia sa nachádzali v rôznych fázach po rozvode a starali sa o deti rozdielneho veku, čo mohlo ovplyvniť ich adaptáciu na novú rodičovskú rolu aj spôsob prežívania striedavej osobnej starostlivosti. Tieto faktory je potrebné zohľadniť pri interpretácii výsledkov.

Uvedené limity zároveň poukazujú na možnosti ďalšieho výskumného rozpracovania skúmanej problematiky, najmä prostredníctvom rozšírenia výskumnej vzorky, zapojenia rodičov v rôznych typoch porozvodových situácií a kombinácie kvalitatívnych a kvantitatívnych výskumných prístupov.

ZÁVER

Predložená štúdia analyzovala vývoj porozvodovej starostlivosti o deti a osobitne sa zamerala na rodovo podmienené vnímanie striedavej osobnej starostlivosti zo strany matiek a otcov. Teoretická časť poukázala na historický posun od vlastníckeho chápania detí a jednostranných modelov starostlivosti k princípu najlepšieho záujmu dieťaťa, ktorý dnes predstavuje základné východisko rozhodovania v rodinnom práve. Tento vývoj však neprebíhal lineárne ani hodnotovo neutrálne – bol výrazne formovaný rodovými normami, ktoré dlhodobo konštruovali matku ako primárnu opatrovateľku a otca ako sekundárneho, resp. „návštevného“ rodiča.

Empirická časť výskumu potvrdila, že tieto historicky zakorenené predstavy pretrvávajú aj v súčasnej praxi striedavej osobnej starostlivosti a významne ovplyvňujú adaptačné procesy rodičov po rozvode. Zatiaľ čo otcovia vnímajú striedavú osobnú starostlivosť predovšetkým ako príležitosť na dosiahnutie rovnocenného rodičovstva, zachovanie vzťahu s dieťaťom a potvrdenie svojej rodičovskej identity, matky ju častejšie prežívajú ako proces emocionálne náročného vzdania sa výlučnej opatrovateľskej roly. Ich skúsenosť je sprevádzaná obavami zo straty kontroly, sociálnej stigmatizácie a ohrozenia materinskej identity, čo korešponduje s existujúcimi poznatkami o rodovo diferencovanom rodičovstve po rozvode.

Na základe kvalitatívnej analýzy bola formulovaná teória rodovo podmienenej adaptácie na striedavú osobnú starostlivosť, ktorá opisuje adaptačný proces rodičov v troch etapách: rezistencii, redefinícii rodičovskej roly a reintegrácii do partnerského modelu spolurodičovstva. Tento model poukazuje na to, že striedavá osobná starostlivosť nepôsobí len ako právny mechanizmus rozdelenia starostlivosti o dieťa, ale aj ako sociálno-psychologický proces transformácie rodičovských identít a rodových rolí.

Zistenia práce majú významné implikácie pre sociálnu prácu, rodinné poradenstvo a rozhodovaciu prax súdov. Poukazujú na potrebu citlivého prístupu k rodičom v období po rozvode, ktorý zohľadňuje rodovo špecifické prežívanie striedavej osobnej starostlivosti, ako aj na význam podpory kooperatívneho spolurodičovstva ako predpokladu ochrany najlepšieho záujmu dieťaťa. Striedavá osobná starostlivosť sa tak ukazuje ako potenciálne efektívny nástroj podporujúci rovnosť rodičov, avšak jej úspešná realizácia si vyžaduje nielen legislatívne uktovenie, ale aj zmenu spoločenských očakávaní a odbornú podporu rodičov pri adaptácii na nové rodičovské usporiadanie.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- [1] WARSHAK, Richard A. (1996). *Revoluce v porozvodové péči o děti*. – Praha: Portál, 1. vyd., 240 s. ISBN 80-7178-089-8.
- [2] PARLAMENT SPOJENÉHO KRÁĽOVSTVA. (2025). *Custody rights*. [on-line]. Dostupné na internete: <https://www.parliament.uk/about/living-heritage/transformingsociety/private-lives/relationships/overview/custodyrights/>.
- [3] BALOGOVIÁ, D. (2012). *Rodičovská zodpovednosť a výchova po rozvode a striedavá osobná starostlivosť*. In: *Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského – PEDAGOGICA*. – Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, s. 95–108. ISBN 978-80-223-3283-5.
- [4] LAMB, Michael E. (2010). *The Role of the Father in Child Development*. [on-line]. Dostupné na internete: https://www.researchgate.net/publication/31670039_The_Role_of_the_Father_in_Child_Development_M_R_Lamb.
- [5] KELLY, Joan B. (2007). *Children's living arrangements following separation and divorce: Insights from empirical and clinical research*. *Family Process*, 46(1), 35–52. <https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.2006.00190.x>
- [6] KÖPPEN, K., KREYENFELD, M., TRAPPE, H. (2020). *Gender Differences in Parental Well-being After Separation: Does Shared Parenting Matter?* In: [on-line]. https://doi.org/10.1007/978-3-030-44575-1_12
- [7] STOLNICA, V. et al. (2022). *Healing the Separation in High-Conflict Post-divorce Co-parenting*. *Frontiers in Psychology*. [on-line]. Dostupné na internete: <https://www.frontiersin.org/journals/psychology/articles/10.3389/fpsyg.2022.913447/full>. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.913447>